

De to Mindestene for Freden og Friheden

5. Maj 1945 i Nr. Asmindrup Sogn

Af **Viggo Akselbo.**

Nr. Asmindrup Sogn er et af de faa Sogne, der kom helt uskadt ud af Besættelsens haarde Favntag gennem fem lange Aar. Der var Bud efter os; Tyskerne var her og beslaglagde Skole og Forsamlingshus. Hos en Gaardmand tog de en Del af hans Lejlighed til Brug for et Par Kontorfolk; men han var saa stærkt nationalt sindet, at han turde optræde fast og korrekt overfor Tyskerne, og da de forlangte, at han skulle lade dem faa sin Telefon, nægtede han det. Chefen gav ham Besked om, at saa blev den eksproprieret. „Det maa I selv om“, var Svaret. Tyskerne flyttede pludselig deres Teltpæle til Nykøbing, og der blev givet Besked om, at Skoler og Forsamlingshus ikke var brugbare til Formaalet. Den ene Skole var ellers ryddet, og i Forsamlingshuset havde man saa smaat begyndt at rydde til Side, og glade blev Sognets Beboere, da man saa let blev fri for Besættelsesmagten.

Vi havde ingen Nazister; i hvert Fald holdt de sig godt skjult, og ingen optraadte unationalt. Derimod var her mange Frihedskæmpere; dem saa vi dog først noget til ved Kapitulationen, skønt de havde arbejdet godt, saa godt, at der kunde være vaabenlager uden for ens egne Døre, uden at man anede det. Forræddere havde vi ingen af.

Da vi saa oplevede Fredsslutningens lykkelige Dage, var Begejstringen over, at vort Sogn var sluppet saa naadigt gennem de fem trange Aar, saa levende og hjertelig, at vi fik Lyst til at rejse

Mindesten ved Nr. Asmindrup Kirke. „I Fortid satte frie Slægter — Denne Sten i Kirkens Hegn. Da Fjendeaaget brast, blev den vor nye Friheds Mindetegn. 5. Maj 1945. Min Sjalov Herren og glem ikke alle hans Velgerninger.

Sten til Minde om denne lykkelige Oplevelse, og det blev endda til hele to Mindestene.

Dagen efter Kapitulationen blev om Mogenen afholdt en Takkedagstjeneste. Efter Gudstjenesten samledes Bestyrelsen for de samvirkende Foreninger ved Kirkens Østside for at tage Bestemmelse om en Mindesten. Der sad nemlig en meget stor Sten i selve Kirkegaardsdiget, og i længere Tid var der Mand og Mand mellem talt om, at her var Mindestenen, der passede. Det var forøvrigt ogsaa paa Tale efter første Verdenskrig at sætte Indskrift paa den Sten for at mindes Nordslesvigs Indlemmelse i Danmark; men det blev ikke til noget.

De samvirkende Foreninger med Pastor Aarup som Formand paabegyndte nu en Indsamling, og det varede ikke saa længe, før den var tilendebragt; men det varede dog et Aar, før Afsloeringen fandt Sted. Inskriptionen blev udført af Stenhugger Chr. Nielsen, Holbæk, og kostede ca. 600 Kr.

Den 5. Maj 1946 afholdtes en Festgudstjeneste i Kirken, og umiddelbart efter samledes Kirkegængerne ved Kirkens Østside for at overvære Afsløringen af Mindestenen. Der blev sunget „Det haver saa nyligen regnet“, og Pastor Aarup holdt derefter følgende Tale:

„Denne Sang minder os om Sammenhængen mellem Slægterne. „For de gamle, som faldt, er der ny overalt!“ Det lyder saa naturligt, lige naar vi kommer ud fra Sognets Kirke med dens Minder om Slægtens Arbejde, Bøn og Lovsang igennem 800 Aar; hvert Aarhundrede har sat sit Præg paa Kirkehuset. Medens det er os, der gaar som de gamles Aflosere paa dette Sted, er det vor Pligt at værne og væрге om vor Arv. Ogsaa vi sætter vort Præg paa det gamle Kirkehus. Men naar en særlig stor og rig Begivenhed er oplevet, som vi føler har lagt Livslinien om for os og hele vort Folk, saa sætter vi derom et særligt Minde, ikke for at vi skal erindres til sene Tider; men for at det skal huskes, at Folket i Fællesskab har set Bladet vende sig i Historiens Bog. Underligt nok har de gamle ligesom lagt det tilrette for os. De satte engang dette Kirkegaardslige og anbragte ved Laagen den store Sten med en Flade, der var som beregnet til en Inskription. Nu kom Anledningen. Under Besættelsen talte denne Sten sit stille Sprog for de forbigående: Der kommer en Dag, hvor I faar Brug for mig! Og der kom en Dag.

Efter Gudstjenesten den 6. Maj i Fjor var vi nogle, der blev enige om, at Danmarks Frihedstime skulde mindes her, hvor Fædrene havde lagt det tilrette. Det faldt saa naturligt, for det var jo her i Kirken, at Friheden var bleven fejret af næsten hele Sagnet, baade 5. og 6. Maj, uforglemmelige Timer for os alle. Nu var Timen inde til at mejsle et Minde i Sten, om den største Oplevelse i vort Liv, ja i hele Folkets. Naar vi samles i Dag til Mindefest, gaar Tankerne ikke blot til de Slægter, der svandt hen, men til dem, der ikke fik Lov at opleve Frihedstimen sammen med os, fordi de gav deres Liv i Kampen for os alle. Vi tænker ogsaa paa de Enker og Faderløse, for hvem denne Dags Glæde er blandet med Sorg og Savn. Vi tænker paa dem, der i Besættelsens Dage for kortere eller længere Tid fandt et Skjulested i dette Sogn. Nogle har vi siden set, andre vidste vi end ikke Navnene paa, og deres Spor forsvandt. Dette Sogn gik saa let og ubesværet gennem Besættelsetiden, at man somme Tider tænker, at vi hyggede os i Smug, medens hele Verden brændte om vor Vugge. Men jeg véd, at der er mange, som har lært noget og som var rede til at sætte Liv og Gerning ind for at bevare vort Folks Frihed, dets Kultur og dets Land, at Danmark maa være et Hjem, som kommende Slægter trygt kan bebo. 5. Maj i Fjor oplevede vi vor nye Frihed, dobbelt kær, fordi den var tabt og blev vundet igen. Maatte denne Sten til sene Tider minde om, hvad vor Frihed er værd, og at vi i Ord og Gerning takker Gud for hans Velgerninger.

Saa afslører jeg denne Sten og overdrager den paa de samvirkende For-
eningers Vegne til Sognets Menighedsraad, hvis Opgave det er at værne og
værge om Kirkens gamle Hus.

Jeg takker alle, der har ydet Bidrag til Stenen, og dem, der har arbejdet med
paa forskellig Maade. Lad os udbringe et Leve for Danmark!"

— Derefter sang man „Kongernes Konge“, og Mindefesten
sluttede.

— — —

Det var den ene Mindesten; og naar vi nu i det følgende skal
fortælle, hvorledes det gik til, at vi fik rejst endnu en Mindesten
i vort Sogn, vil vi som Kilde benytte den Beretning, der findes i
Nørre Asmindrup Stationsbys Bylaugs Protokol.

Det hedder heri:

„I Sommeren 1945 fremsatte Gdjr. Andreas Olsen, Svinninge, Asmindrup
Sogn, Tanken om at rejse en Sten paa „Byens Bakke“. Der henlaa en saadan
Sten paa Marken Øst for Gaarden paa Mtr. Nr. II a, Svinninge, tidligere
Ejer Jakob Hansen, der solgte den til Plantageejerne Hans og Laurits Jakobsen,
Nykøbing Sj., i 1945. De nye Ejere var villige til at overlade Bylauget Stenen,
og man begyndte da i Juli Maaned at rydde Træer og Buske for at udgrave
den. Det viste sig imidlertid, at den laa betydeligt dybere end først antaget,
ca. 1½ Meter.“

Den 3. August 1945 holdtes Generalforsamling paa Bakken, og her ved-
toges Bestyrelsens Forslag enstemmig, at man vilde forsøge paa at rejse denne
store Sten paa Bakken som et for Eftertiden synligt Minde om vor store Tak-
nemlighed for, at vi blev skaanet for saa meget ondt og mange Ulykker.

Nu fortsattes Arbejdet med at løfte Stenen ved Hjælp af en Dunkraft, laant
fra Odssherreds Jernbane. Det viste sig, at man kunde hæve den 16 à 18 cm
ad Gangen, fra den ene Side til den anden, ved at pakke Sten under den.
I Løbet af Sommeren blev den hævet ¾ Meter. I Oktober Maaned var Vejret
blevet saa fugtigt og Bunden saa blød, at den ikke kunne bære Dunkraften.
Arbejdet blev nu indstillet for dette Aar.

Der blev rettet Henvendelse til Falcks Redningskorps i København, om de
kunne paatage sig Stenens Flytning til den fremtidige Plads. En Ingeniør kom
herud og anslog Stenens Vægt til cirka 20 Tons; men paa Grund af Materiale-
mangel kunne man ikke medvirke til Arbejdets Udførelse. Et andet køben-
havnsk Selskab blev forespurgt; men de turde heller ikke medvirke.

Der arbejdedes dog videre med at løfte Stenen, og i Slutningen af Maj 1946
var Stenen løftet op paa Sveller og Ruller, efter at der var fyldt 10 Læs Sten
i Hullet. Dunkraften var ved dette Arbejde gaaet i Stykker, Banens Værksted
i Holbæk var brændt og syv af dens Dunkrafter brændt; men ved Velvilje fra

Blokvognen er her 100 m fra Opgravningsstedet. Fra venstre ses Stationsmester N. Larsen, Husejer Vilh. Hansen og Postbud Viggo Akselbo

Værkmester Nielsen og fra Stationsforstander Windeløvs Side lykkedes det at faa en anden til at fuldføre Arbejdet med.

Den 3. Juni rejste flyv. Stationsmester N. Larsen ind til København for at tale med folk om Løje af Materiale til Læsning og Transport af Stenen. Der blev truffet Aftale om, at de lejede os en Blokvogn, Vindebukke og Traverser til Paa- og Afhæsning, samt en Arbejdsformand til at lede Arbejdet til en Betaling af 125 Kr. pr. Dag, men at vi selv skulde hente Materialerne i København.

Den 8. Juli 1946 hentede Vognmand Valdemar Johansens Chauffør, Anton Andersen, Blokvogn og Materialer, og Dagen efter løftedes Stenen, saa Blokvognen kunne skydes ind under den. Sagkyndige havde udtalt, at som Trækraft var det bedst at benytte en Traktor eller Vejtromle; men disse kunne ikke flytte den af Stedet. Valdemar Johansen satte derefter sin store Lastbil for og læssede den med Sten og Børn; der var mange Voksne og Børn for at overvære denne Transport, cirka 200 Mennesker ialt. Det viste sig, at Bilen kunne trække Læsset; men det gik kun smaat, for der kunne kun køres 5—6 Meter ad Gangen, da der maatte lægges Sveller og Panserplader under for at bære Vægten. Det kneb med at komme omkring Gaardens Nordlænge, da Vejen var saa smal; men her trak den store Folkemængde Blokvognen med Stenen forbi Gaarden. Der var en Mængde Tovværk, som blev bundet til at trække i, og der var Humør og Arbejdslyst; dette foregik efter Fyrften, da

Efter Fyraften strømmer Folk til fra hele Sognet for at trække Blokvoغن med Stenen. Den er her paa Vej forbi Jak. Hansens Gaard, paa hvis Mark den var opgravet

der saa var mange Tilskuere, der hellere end gerne gav et Nap med, og Hurra-
raabene lod hver Gang, man kom over en Vanskelighed.

Det var dog paa det sidste Stykke Vej, for Udkørslen til Landevejen, nær
gaaet galt. Vejen er her smal, og Terrænet skraaner stærkt nedad, og Bilen
kunne ikke holde det stærke Tryk, selv om Menneskemængden holdt igen
ved at hale tilbage i Tovværket. Blokvoغن gled ud paa Rabatten; men en
modig Mand smed en Planke for Hjulene, der derved standsede, og i en Fart
blev Dunkraften sat under og Voغن skruet tilbage. Det var meget spæn-
dende og faretruende Ojeblikke; men Vejen naedes, og nu gik det stærkt
ned igennem Byen. Det sidste Stykke Vej op til Bakken kneb det for Bilen,
den var paa Kogepunktet; men Kl. 11 Aften var man naaet ind paa Pladsen
foran Bakken. Store Menneskemængder var fremmødt for at tage mod den
store Sten, og der jubledes. Endnu var der dog et stort Arbejde med at faa
den sat paa Plads; men her var ogsaa hver Aften rigeligt med Hjælp, og alt
gik uden nogen Ulykke af nogen Art. Man henvendte sig til Entreprenør Jens
Nielsen, Nykobing, for at faa udført den fornødne Inskription, der kom til at
lyde saaledes:

*Danske Folk i Borg og Hytte
Tak din store Gud;
Landet vilde han beskytte,
Skont det mørkt saa ud.*

Rejst til Minde om Freden
og Friheden 5te Maj 1945.

Udgiften ved Rejsningen af Mindestenen androg godt 3000 Kr., der var tegnet Garantibeløb paa 2439 Kr. Resten dækkedes ved Overskudet fra Mindestenfesten. Bylaaget havde givet 500 Kr. som Garantibeløb. Falck skulde have 1250 Kr. for Transporten."

Protokollen slutter med følgende:

„Saa staar da denne Sten for ud i Fremtiden at minde om en ond Tid i lange Aar, men ogsaa for at tolke vor Tak til ham, som styrer alt, og for, at vort dejlige Land og særlig dette Sogn ikke blev lagt øde. Og saa beder vi om, at der i Fremtiden maa blive værnet om den og dens Omgivelser, til Gavn for kommende Slægter.

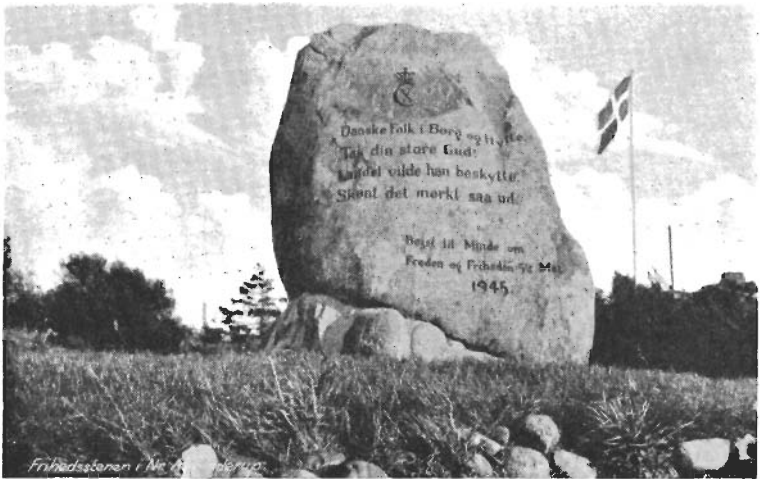
Paa Bylaagets Vegne

Niels Larsen,
Formand."

Efter at Mindestenen var sat paa Plads, hvilket var et meget besværligt Arbejde, der ligesom Flytningen ogsaa blev udført af Beboerne efter Fyraften, blev det vedtaget at afholde en Mindestensafsløring Søndag den 18. August 1946. Det blev en stor Fest. Bakken var illumineret og flagsmykket; der var til selve Afsløringen mødt 500 Deltagere, om Aftenen til Festen ca. 1000 Mennesker. Den 80-aarige Stationsmester *Niels Larsen* blev ved Festen hyldet for sin enestaaende Præstation: Ved kun en enkelt Mands Hjælp at udgrave den 20 Tons store Sten, saa Falcks Redningskorps kun behøvede at hæve den op paa Blokvoغن. Det havde ikke været uden Livsfare, idet den store Sten flere Gange var ved at vippe.

Denne usædvanlige Begivenhed havde kaldt Statsradiofoniens Optagelsesvogn til Stedet for at optage en Reportage. Der var anbragt Højtaleranlæg paa Bakken, og fhv. Stationsmester N. Larsen aabnede selv Festen med at byde velkommen til den store Forsamling og redegjorde for Arbejdet med at faa Stenen anbragt paa sin nuværende Plads og takkede alle, der havde bidraget til at faa Arbejdet udført.

N. Larsen udtalte: Denne Sten er rejst som et Minde om, at Danmarks smukke Have ikke blev ødelagt af Krigen og Besæt-

Frihedsstenen paa „Byens Bakke“

telsen. — Derefter talte Højskoleforstander Nissen, Antvorskov, om, hvad vi lærte af Besættelsen.

Efter en Sang fandt selve Afsløringshøjtideligheden Sted. Fhv. Amtmand, Kammerherre *Saxild*, København, hilstes med Haandklap. Han talte ganske kort og mindede om, at Stenen var rejst som Erindring om den Glæde, der var den største i mange Tider i Danmarks Historie. Den skal staa som et Tegn paa Taknemmeligheden mod de mange, som satte Livet paa Spil for at slaas med Voldsherredømmet. Den skal ogsaa minde om, at vi har tilbage at kæmpe for den endelige Fred, og hertil maa alle Kræfter forenes. Kammerherren afdækkede derefter Stenen, der var skjult af et Dannebrog.

Festudvalgets Formand, Mejeribestyrer *Bæk*, udtalte, at det ikke var tilfældigt eller en Modesag, at vi havde anbragt Kongens Navnetræk øverst paa Stenen, men fordi man gerne vilde hylde vor gamle Konge for hans Trofasthed mod det danske Folk. Han sluttede med at udbringe et: „Leve Kong Christian!“

Sogneraadsformand *Sofus Simonsen* rettede en varm Tak til den gamle Stationsmester, der alene havde Æren for, at Stenen

var rejst. Han hyldede ham ogsaa for hans Fremsyn, da han for 20 Aar siden sammen med andre fik omdannet en forsømt Grusgrav til „Byens Bakke“, i Fremtiden et Samlingssted for Sognets Beboere. Til sidst talte Gdjr. *Frede Andersen*, Svinninge Møllegaard, kort for Danmark, og der blev sunget „Der er et yndigt Land“. — Den smukke Festlighed var til Ende.